

Orientering af regionsrådet vedr. magtanvendelser i 2010

1-35-73-5-08

Side 1

Udgangspunktet er, at magtanvendelser skal begrænses mest muligt – og at magtanvendelse aldrig må erstatte omsorg og pleje eller pædagogisk bistand. Der arbejdes efter mindsteindgrebsprincippet, således at det er den mindst indgribende foranstaltning i kortest mulig tid der skal anvendes, og efter proportionalitetsprincippet, der tilsiger at der skal ske en afvejning af magtanvendelsen over for det, der søges opnået.

Al magtanvendelse skal registreres og indberettes til kommuner og region. Hovedformålet er at synliggøre magtanvendelse og at finde metoder til at undgå brug af magt.

Synliggørelsen af brug af magt er således en vigtig del af arbejdet med magtanvendelse. Magtanvendelsen skal italesættes, og der skal skabes debat, ligesom der skal foregå en åben dialog om emnet.

Region Midtjylland følger udviklingen i arbejdet med magtanvendelser gennem kvartalsvise præsentationer af talmateriale til Psykiatri- og Socialledelsen samt gennem den årlige redegørelse til Regionsrådet. Derudover har det enkelte tilbud jævnlige temadrøftelser om emnet via handleplansmøder, personalemøder mv.

Det skal understreges, at tal i sig selv ikke automatisk siger noget om forholdene på et socialt tilbud, ligesom det ikke umiddelbart giver mening at sammenligne tallene for 2007, 2008, 2009 og 2010. Der kan være mange årsager til store udsving, f.eks. til- eller fraflytning af særligt ressourcekrævende beboere, øget eller fornyet opmærksomhed omkring kategoriseringen af den enkelte magtanvendelse samt midlertidige særlige forhold på et enkelt tilbud, f.eks. ombygning, der i en periode påvirker beboeres adfærd i negativ retning.

Voksensocialområdet samlet

På voksenområdet registreres magtanvendelser efter den bestemmelse i serviceloven, der hjemler den pågældende type magtanvendelse:

- Servicelovens § 125: forhåndsgodkendt eller akut anvendelse af alarm- og pejlesystemer samt særlige døråbnere i en tidsbegrænset periode. For personer, hvor den nedsatte funktionsevne er en konsekvens af en erhvervet mental svækkelse, der er fremadskridende (demenslidelse) kan perioden være tidsbegrænset.
- Servicelovens § 126 a: forhåndsgodkendt eller akut anvendelse af hygiejnemæssige magtanvendelsesforanstaltninger i en tidsbegrænset periode.
- Servicelovens § 127: forhåndsgodkendt eller akut brug af fysisk magt i form af at forlade boligen eller for at føre denne tilbage til boligen i en tidsbegrænset periode.
- Servicelovens § 128: forhåndsgodkendt eller akut brug af fastspænding med stofseler til kørestol, seng eller lignende for at forhindre fald med risiko for væsentlig personskade i en afgrænset periode.

Iværksættelsen af disse typer af magtanvendelser skal forhåndsgodkendes af kommunen. Gør beboeren aktivt modstand, skal Det Sociale Nævn godkende iværksættelsen af foranstaltninger efter §§ 125, 127 og 128.

Undtaget fra disse regler er personer med demenslidelser, hvor det ikke opfattes som magtanvendelse, hvis personen som et led i omsorgen og plejen udstyres med et personligt alarm- eller pejlesystem. Herefter kræves der for denne persongruppe alene forudgående myndighedsafgørelse, hvis personen modsætter sig anvendelsen.

Har det været nødvendigt at iværksætte foranstaltningen akut, skal den kommunale godkendelse samt en eventuel godkendelse fra Det Social Nævn ske hurtigst muligt efterfølgende.

- Servicelovens § 126: akut iværksat fastholdelse eller føring til et andet opholdssted som følge af risiko for, at beboeren udsætter sig selv eller andre for væsentlig personskade.

Regionen har ved denne type magtanvendelse selv godkendelseskompetencen. Der sker registrering og indberetning til driftscentret til godkendelse og til kommunen til orientering hver gang, der er sket magtanvendelse efter bestemmelsen.

- Straffelovens §§ 13-14: magtanvendelse som følge af nødret eller nødværge.
- Anden form for magtanvendelse: magtanvendelser, der ikke har hjemmel i ovenstående bestemmelser, hvilket kan være

handlinger med baggrund i omsorgspligten – f.eks. at bremse en person i at klæde sig af på en gågade.

Opgørelse over magtanvendelser på voksensocialområdet

Type	Antal 2007	Antal 2008	Antal 2009	Antal 2010
<i>Forhåndsgodkendte foranstaltninger</i>				
Serviceovens § 125	20	14	19	380
Serviceovens § 126 a	104	111	110	12
Serviceovens § 127	0	0	0	1
Serviceovens § 128	32	18	11	660
<i>Ikke forhåndsgodkendte foranstaltninger¹</i>				
Serviceovens § 126	391	549	646	534
Serviceovens § 125	4	12	-	1
Serviceovens § 126 a	27	0	-	179
Serviceovens § 127	0	0	-	86
Serviceovens § 128	10	10	0	0
Straffelovens §§ 13-14 ²	732	34	15	-
<i>Anden form for magtanvendelse</i>				
Anden magtanvendelse, der ikke er beskrevet i serviceoven.	38	27	60	49

Voksensocialområdet registrerer store forskelle indenfor tilbuddenes brugere, og dermed også store forskelle i kravene til den pædagogiske intervention. Det er således af afgørende betydning, om magtanvendelser er afstedkommet af en reaktion relateret til en forstyrrelse indenfor autismspektrumets område, psykisk sygdom, epileptiske reaktioner, senhjerneskade, et specifikt syndrom eller til en intellektuel svagt fungerendes borgers manglende evne til at forstå eller have indsigt i egne og omgivelsernes indbyrdes forhold og betydning for hinanden. Nogle borgere har endvidere en kombination af to eller flere af ovenstående dysfunktioner.

Ændringer af den enkelte persons psyke, ændringer i de sociale relationer eller ændringer i de fysiske rammer har således stor betydning for personens reaktionsformer, hvoraf udadreagerende eller selvdestruktive reaktioner er handlinger, som medfører et behov for indgreb i form af magtanvendelse. Også i situationer, hvor en

¹ I 2009 blev de ikke forhåndsgodkendte foranstaltninger opgjort under "anden form for magtanvendelse" på baggrund af Servicestyrelsens skematik, og figurerer således ikke selvstændigt dette år.

² For 2010 har Servicestyrelsen ændret på indberetningsskemaets opgørelsesform, således at straffelovens bestemmelser om nødværge og nødret samles under kategorien "anden form for magtanvendelse".

beboer ikke kvalificeret kan give tilsagn til udførelse af eksempelvis personlig omsorg og pleje, er der tale om en magtanvendelse indeholdt i servicelovens retningslinjer for registrering og indberetning.

Tilbuddene er meget opmærksomme på sådanne forhold, hvilket specielt kommer til udtryk ved indflytning af nye borgere/brugere, hvor udredningen af borgerens behov i nye rammer, er det første mål for, at der kan foretages en efterfølgende specifik, målrettet og faglig kvalificeret indsats.

Selve opgørelsen af indberetninger om magtanvendelse for voksensocialområdet vedr. 2008, 2009 og 2010 kan ikke umiddelbart sammenlignes med opgørelsen for 2007, idet nye informationer om vurdering af magtanvendelser har ændret baggrunden for opgørelserne.

I 2008 blev det således fra juridisk side påpeget, at indgriben i form af nødret og nødværge fordrer særlig skærpede omstændigheder. Herunder blev det præciseret, at *akut iværksat fastholdelse* er en magtanvendelse efter serviceloven, og at nødværge og nødret kan være andre former for afværgehandling.

I 2010 blev indberetningsproceduren ændret af Servicestyrelsen, således at registreringer efter straffeloven udgik, men er efterfølgende indeholdt i kategorien "Anden form for magtanvendelse", hvilket vil sige magtanvendelse, som ikke er indeholdt i servicelovens bestemmelser om anvendelse af magt, herunder også magtanvendelse i forbindelse med udførelse af nødvendig omsorg.

Der er således forskellige forudsætninger for de registrerede årsopgørelser, hvilket vanskeliggør en umiddelbar sammenligning årene imellem. Derfor vil den videre analyse af indberetningerne i al væsentlighed være koncentreret om årene 2008, 2009 og 2010, da registreringen for 2007 har den største afvigelse i forhold til senere registreringer af magtanvendelse på voksensocialområdet.

For indberetningerne, som kommunen har givet en forhåndsgodkendelse til, er der ligeledes for 2010 sket en ændring i forhold til tidligere års indberetninger, idet der for 2010 er indberettet hver forhåndsgodkendt magtanvendelse. Tidligere har der for enkelte tilbud været den misforståelse, at kun kommunen skulle modtage indberetningerne, og for andre tilbud har der kun været indberettet om antallet af personer. Disse misforståelser er der nu rettet op på, så der fremover registreres det nominelle antal udførte magtanvendelser indenfor voksensocialområdet. Det giver for enkelte borgeres vedkommende et abnormt stort antal magtanvendelser, og for en enkelt borgers vedkommende er antallet af magtanvendelser

af så stort et dagligt antal, at det, af hensyn til et meningsdannende billede for området, er registreret som en enkelt magtanvendelse om dagen. Der vil blive redegjort for disse to forhold for nedenfor.

Antallet af borgere, som modtog et tilbud i voksensocialområdet i 2010, var samlet 986, hvilket er en reduktion i forhold til 2009, hvor antallet af borgere var 1494. Årsagen til reduktionen er kommunernes overtagelse af tilbud pr. 1/1 2010, og som sådan er der altså ikke foretaget en pladsreduktion i de eksisterende tilbud.

Ud af det samlede antal borgere på 986 er i alt 115 udsat for magtindgreb i ovennævnte opgørelse for 2010, hvilket udgør 11,7 % af samtlige borgere. Nominelt er det en stigning på 2 borgere i forhold til 2009.

I forhold til de 115 personer, er der udført:

- én magtanvendelse overfor 37 personer (32,2 %);
- 5 magtanvendelser eller derunder overfor 89 personer (77,4 %);
- fra 6 til og med 20 magtanvendelser overfor 17 personer (14,8 %);
- fra 23 til og med 43 magtanvendelser overfor 6 personer (5,2 %);
- fra 101 til 122 magtanvendelser overfor to personer (1,7 %);
- 354 magtanvendelser overfor én person (0,87 %);
- 646 magtanvendelser overfor én person (0,87 %).

Opgørelsen for 2010 viser, at der er store afvigelser i forhold til tidligere års opgørelser, hvilket her belyses for de enkelte indberetningsområder:

Forhåndsgodkendte foranstaltninger

Serviceovens § 125 (alarm- og pejlesystemer):

Fra i tidligere år at være på mellem 14 og 20 indberetninger er der for 2010 registreret 380 magtanvendelser fordelt på 3 personer med henholdsvis 5, 15 og 360. Som tidligere nævnt, er fokus i 2010 skærpet på at få en korrekt tilkendegivelse af udførte magtanvendelser, hvorfor alle iværksatte overvågninger er registreret, og de 360 indberetninger er et resultat af, at der for en enkelt person så godt som hver nat er tændt en overvågningsalarm, som aktiveres når personen forlader sin lejlighed, så personalet kan vejlede borgeren om tid og sted, hvorefter denne vender tilbage til lejligheden. Det er således overvågningsformen, som afstedkommer det store antal indberetninger.

Serviceovens § 126 a (hygiejnesituationer):

Her er antallet faldet fra tidligere at være mellem 104 og 110 til i 2010 at være 12 indberetninger, hvilket er en konsekvens af, at

kommuner på dette område kun har mulighed for at forhåndsgodkende magtanvendelse i to perioder af 3 måneders varighed. Herefter ophører tilladelsen, hvilket medfører ophør af registrering af magtanvendelsen som forhåndsgodkendt. I den situation, hvor behovet for en fortsat hygiejneindsats er til stede udført som en magtanvendelse, registreres indgrebet i kategorien *"Ikke forhåndsgodkendte foranstaltninger"*. Det store fald i registreringen er således mere udtryk for de formelle reglers begrænsninger end et ændret behov for magtanvendelse i forbindelse med hygiejnesituationer, hvilke ses nedenfor i stigningen af registreringer af ikke forhåndsgodkendte foranstaltninger. De 12 indberetninger er fordelt på 2 borgere med henholdsvis 5 og 7.

Serviceovens § 127 (tilbageholdelse i boligen):
Her er der kun registreret én forhåndsgodkendt tilbageholdelse for hele registreringsperioden.

Serviceovens § 128 (anvendelse af stofseler):
Her er stigningen også stor fra at være mellem 11 og 32 registreringer årligt til for 2010 at være 660. Det skyldes igen den skærpede opmærksomhed på korrekt indberetning gældende for 2010. De 660 indberetninger er fordelt på 2 personer med henholdsvis 14 og 646. De 646 indberetninger er en konsekvens af, at denne person siden indflytning i 2010 to gange dagligt fastspændes i sin kørestol, så vedkommende under sin daglige selvstændige færden i bomiljøet ikke glider ud af sin kørestol.

*Ikke forhåndsgodkendte foranstaltninger*³
Fordelingen af ikke forhåndsgodkendte foranstaltninger fremgår af ovenstående oversigt. Kun 2 borgere ud af de 115 borgere, der i 2010 er udført en magtanvendelse overfor, har været i den situation, at der alene er udført magtanvendelse i henhold til en kommunal forhåndsgodkendelse. Henholdsvis 646 indberetninger om fastspænding til kørestol og 15 indberetninger om anvendelse af personlig alarm.

Serviceovens § 126 (akut fastholdelse):
I forhold til 2009 har der været et fald på 112 magtanvendelser i form af fastholdelse til 534 i 2010. Det skyldes, at der i forbindelse med overflytning af botilbud til kommunerne pr. 1.1.2010 blev overført personer, overfor hvem der blev udført et forholdsvis stort antal magtanvendelse på. Nominelt er antallet af indberetninger faldet, og samtidig er der sket en reduktion af antal borgere, som

³ I 2009 blev de ikke forhåndsgodkendte foranstaltninger opgjort under "anden form for magtanvendelse" på baggrund af Servicestyrelsens daværende skematik, og figurerer således ikke selvstændigt dette år.

denne form for magtanvendelse er anvendt overfor fra 113 borgere i 2009 til 104 borgere i 2010. Vurderingen er, at der i højere grad er tale om konsekvenser af en strukturændring, og at der for dette område er tale om status quo. Det skal tilføjes, at der for antallet af fastholdelser er sket en stigning i antallet af borgere overfor hvem der blev udført fra én til 5 magtanvendelser på fra 75 i 2009 til 89 i 2010, således at forholdsmæssigt mange magtanvendelser overfor en enkelt borger er fordelt på færre borgere end tidligere. Baggrunden for denne udvikling er ukendt, og de store variationer i populationen vanskeliggør en entydig forklaring.

Eksempel på fastholdelse:

En borger med moderat dårlig begavelse, opvokset i ensidigt svagt stimulerende miljø og manglende forståelse for social omgang og regler, har ophold i et botilbud på baggrund af dom på grund af personfarlig kriminalitet. Borgeren ser sig ikke som en del af de øvrige beboere, og er ikke i stand til at sammenkæde dommen og opholdet i botilbuddet. Borgeren er yderst provokerende i sin verbale og fysiske adfærd overfor både personale og medbeboere. En medbeboer trodser borgerens verbale udfald og svarer igen. Borgeren truer nu medbeboeren med fysisk overlast og forfølger denne. Personalet får indhentet borgeren, som forsøger at frigøre sig fra en fastholdelse, og det vælges at lægge borgeren ned, indtil der kan gennemføres en sikkerhedsmæssig og omsorgsmæssig forsvarlig førend borgeren tilbage til egen lejlighed. Der er i alt 4 personer til at gennemføre magtanvendelsen, som finder sted under konstant forsøg på at berolige borgeren verbalt. Borgeren udmattes under sine frigørelsesforsøg, og efter ca. 15 min. kan borgeren føres tilbage til lejligheden, hvor borgeren ulykkelig over sin situation i botilbuddet bryder sammen. Der samtales dagligt med borgeren, men dette har indtil videre ikke kunnet hindre, at sådanne situationer opstår.

Serviceovens § 125 (alarm- og pejlesystemer):

I 2010 blev der kun udført én magtanvendelse indenfor denne kategori. Det er således sjældent, at denne form for magtanvendelse udøves, og det skyldes, at tilbuddene ansøger kommunen om tilladelse før dette iværksættes, og det udføres kun som en akut nødforanstaltning indtil tilladelse foreligger.

Serviceovens § 126 a (hygiejnesituationer):

I 2010 er det blevet indskærpet overfor tilbuddene, at i alle situationer, hvor en borger ikke kvalificeret giver tilsagn om accept af fastholdelse i en hygiejnesituation, så skal fastholdelsen registreres og indberettes. Det har delvist været med til, at der er en stigning indenfor denne kategori, men der er også for visse borgeres vedkommende sket det, at en kommunal forhåndsgodkendelse er ophørt, hvorefter det alligevel har været nødvendigt at anvende magt for at kunne udføre en påkrævet hygiejnemæssig indsats.

De 179 magtanvendelser er udført i forhold til 17 borgere, og fordelingen er:

Antal magtanvendelser	Antal borgere
1	9
2	2
3	2
4	1
6	1
28	1
122	1

Den person, overfor hvem der er udført 122 magtanvendelser, er den samme person, om hvem det tidligere er oplyst, at der her er anvendt en statistisk tilpasning af det daglige antal magtanvendelser, som reelt udføres. Grundet misforståelse i indberetningspligten har der hidtil været fremsendt indberetninger til kommunen men ikke til Region Midtjylland. Det er der nu rettet op på. Faktuelt er omsorgsudøvelsen af en af en sådan karakter, på grund af personens massive vanskeligheder, at al indsats i forhold til vedkommende skal registreres som en magtanvendelse, hvilket vil sige, at der skulle registreres og fremsendes ca. 500 indberetninger pr. måned. Administrativt udføres dette imidlertid ved at der månedsvis fremsendelse af et registreringsskema specielt udarbejdet til opgaven i samarbejde med personens værge. Proceduren følger således ikke servicestyrelsens retningslinjer for den administrative behandling indberetninger om magtanvendelser, men af hensyn til smidighed og ressourcer er der valgt denne fremgangsmåde. Rent statistisk registreres magtanvendelserne som én pr. dag i nærværende opgørelse.

Eksempel på magtanvendelse i hygiejnesituation:

En borger afviser over en periode dels selv, dels at personalet varetager en nødvendig personlig hygiejne. På et tidspunkt vurderer ledelse og personale, at der er forbundet med sundhedsrisiko, hvis ikke der gribes ind overfor den risikofyldte situation. Borgeren fastholdes sengeliggende, og den nødvendige rengøring og sårforebyggende behandling iværksættes. Efterfølgende registreres der ingen reaktioner på magtanvendelsen eller den ændrede fysiske tilstand hos borgeren.

Serviceovens § 127 (tilbageholdelse i boligen):

Tidligere har der ikke været indberetninger om denne form for magtanvendelser. I 2010 har der imidlertid været 86 indberetninger, som alle er udført i andet halvår, og magtanvendelserne fordeler sig på 7 personer, hvor fordelingen er:

Antal magtanvendelser	Antal borgere
1	4
2	1
4	1
76	1

For de første fem borgeres vedkommende drejer det sig om enkeltstående situationer, hvor det er atypisk, at denne form for magtanvendelse anvendes. For den 6. borgers vedkommende er der tale om, at alle magtanvendelserne har fundet sted indenfor 5 dage i en højtidsperiode, som i sig selv var problemfyldt for borgeren.

Den 7. borger, overfor hvem der er udført 76 magtanvendelser, ændrede billedet sig midt på året, og magtanvendelserne er fordelt jævnt på de følgende måneder. Det har ikke været muligt at få en forhåndsgodkendelse fra kommunen til disse magtanvendelser, idet regelsættet for forhåndsgodkendelser ikke tillader flere forhåndsgodkendelser end de, som kommunen allerede tidligere har givet i forhold til vedkommende. Personen lider af at være kortvarig psykotisk, men det klinger hurtigt af, når vedkommende føres til et stimulifattigt miljø. Herved forebygges et for personen belastende miljøskift til en psykiatrisk hospitalsafdeling, hvilket erfaringsmæssigt medfører en længerevarende indlæggelsesperiode.

I løbet af første halvdel af 2010 er der for borgeren indberettet 21 magtanvendelser i kategorien "anden form for magtanvendelse", hvilket helt er ophørt efter de ændrede pædagogiske retningslinjer følges, hvilket omtales nedenfor.

Eksempel på tilbageholdelse:

En psykotisk og dårligt begavet borger forlader sit bosted, og begiver sig ud i den offentlige trafik. Beboeren føres under højlydte protester og modstand tilbage til vedkommendes lejlighed, og borgeren forhindres efterfølgende i at forlade lejligheden ved dels at blive fysisk skærmet, dels at beboeren fysisk fastholdes, indtil der er faldet ro over beboeren.

Serviceovens § 128 (anvendelse af stofseler):

Der er for 2010 ikke indrapporteret akutte magtanvendelser indenfor dette område, hvilket ligeledes var tilfældet for 2009.

Straffelovens §§ 13 og 14 (nødret og nødværge):

Idet indberetningsmulighederne via servicestyrelsens indberetningsskemaer er ændret for denne kategori fra og med 1.1.2010, er der ikke modtaget registreringer af denne form for magtanvendelser.

Anden form for magtanvendelse

I kategorien anden form for magtanvendelser er der registreret 49 indberetninger i forhold til 16 borgere, og fordelingen er:

Antal magtanvendelser	Antal borgere
1	11

2	1
3	1
4	1
8	1
21	1

Magtanvendelserne kan inddeles som omsorgsudøvelse, at afværge suicidalforsøg, afværgehandlinger, udført som pædagogisk middel, ukorrekt adfærd, nødværge samt særlig foranstaltning.

10 magtanvendelser er gennemført som led i en omsorgsudøvelse.

- I 4 tilfælde er en borger forhindret i at køre ud på offentlig vej i sin kørestol på grund af borgerens manglende evner til at begå sig i trafikken.
- En borger er bragt tilbage til egen lejlighed på grund af konfus og kaotisk adfærd overfor øvrige beboere, som bliver opskræmte over adfærden. Der forelå således ikke risiko for person- og tingsskade, hvorfor det er indskærpet, at tilbuddet udarbejder en pædagogisk handleplan for lignende fremtidige situationer.
- Under blodprøvetagning med kanylen i armen forsøger en borger pludselig at bøje armen, og af hensyn til den sundhedsmæssige risiko fastholdes borgerens arm.
- En borger med astma og overstået lungebetændelse føres op fra sengen med henblik på, at forebygge en ny lungebetændelse, at borgeren får varetaget toilethygiejne at hensyn til sart og blødende hud, samt at borgeren får indtaget et nødvendigt måltid.
- En borger forsøger midt under tandlægebehandling at forlade behandlingen, og blev fastholdt 2 x 2 min. før det var forsvarligt at lade borgere forlade tandlægestolen.
- En konfus og dement borger opsøger medbeboere midt om natten, og føres efterfølgende tilbage til egen lejlighed. Magtanvendelsen udføres både for at yde omsorg overfor borgeren selv og overfor de øvrige beboere
- På grund af en borgers utryghed og angstreaktioner under toiletbesøg løftes og fastholdes borgerens ben, hvilket giver tryghed for borgeren. Fastholdelsen er en del af omsorgsudøvelsen overfor borgeren.

10 magtanvendelser foretages for at forhindre selvskade eller suicidalforsøg:

- På grund af selvskadende adfærd og fortsat selvskadende adfærd fratages en borger to knive.
- En borger fastholdes 8 gange på grund af massive trusler om og handlinger i suicidalforsøg, hvilket er forebyggende for

borgeren som en beroligende og tryghedsgivende foranstaltning.

- En borger fratages saks og kniv på grund af trusler om selvmord.

5 magtanvendelser er gennemført som en form for afværgehandling:

- En borger slår umotiveret en medarbejder i ansigtet og flygter ind i sin lejlighed. Da medarbejderen kontakter borgeren angribes medarbejdere med et rullebord, hvorfor medarbejderen vælger at forlade rummet og holder døren for at forebygge yderligere angreb. Ved efterfølgende kontaktforsøg gentager forløbet sig. Der samtales med borgeren under forløbet, som afsluttes med, at borgeren finder tryghed i sin seng. Der arbejdes pædagogisk med at imødegå fremtidige situationer ved bl.a. ved at være i en vis sikkerhedsafstand fra borgeren.
- En borger føres til egen lejlighed, idet borgeren føler sig provokeret af personalets tilstedeværelse i bl.a. fællesarealet under fælles måltid. Hensigten er såvel afskærmning af borgeren som de øvrige beboere.
- En påvirket og ophidset borger slår på en medarbejder, som tager fat i borgerens tøj på brystet, og holder denne ud fra sig, for at skabe en vis sikkerhedsafstand. Episoden forløber over få sekunder, og efterfølgende udredes forløbet med borger såvel som personale.
- En borger har kastet et krus efter et personale og går efterfølgende truende efter personalet, som vælger at forlade rummet og lukker døren på klem efter sig, men borgeren fortsætter sin aggressive adfærd. Erfaringsmæssigt vil der opstå et korporligt angreb, som vil medføre en fysisk og langvarig magtanvendelse. Personalet vælger at lukke døren og holde den i ca. 2 min, hvorefter borgeren lades i ro, hvilket aftrapper situationen. Magtanvendelsen er ikke udført efter servicelovens bestemmelser, hvilket efterfølgende er behandlet af botilbuddet.
- En borger provokeres voldsomt af en medbeboer, og denne forsøges angrebet. Et personale stiller sig i vejen for borgeren, som tager fat i medarbejderen. Medarbejderen skubber borgeren til side. Dette gentager sig nogle gange, og efter et par minutter er situationen atter under kontrol. Magtanvendelsen udøves for at forebygge en fysisk konflikt mellem to borgeren, hvilket ikke omfattes af servicelovens bestemmelser.

1 magtanvendelse er anvendt som pædagogisk middel:

- En borger, der har låst sig inde på en andens borgers toilet, føres tilbage til egen lejlighed. Magtanvendelsen er blevet påtalt, idet den ikke er i overensstemmelse med servicelovens

retningslinjer for anvendelse af magtanvendelse i pædagogisk arbejde, idet fastholdelse er blevet anvendt som pædagogisk middel.

1 magtanvendelse er udført i forbindelse med ukorrekt adfærd:

- Uden hjemmel fastholder en medarbejder en borger, og der foretages efterfølgende en tjenstlig samtale med medarbejderen.

1 magtanvendelse er udført som nødværge:

- En borgers fingre fjernes fra en medarbejders hår, som borgeren holder fast i.

21 magtanvendelser er udført som særlig foranstaltning:

- Der er udført 21 magtanvendelser i første halvår 2010 som særlig foranstaltning overfor samme borger. Efter færdigbehandling på psykiatrisk hospitalsafdeling iværksættes der en foranstaltning i et socialpsykiatrisk botilbud. Borgeren er dårlig begavet, misbrugt og senhjerneskadet med periodiske voldsomme psykotiske gennembrud. Fraværet af bæltefiksering frustrerede og belastede borgeren, idet fikseringen og den konkrete psykiatriske afdeling var tryghedsskabende for borgeren. Den tidligere afdeling kan ikke længere anvendes for borgeren, og en akut indlæggelse på en for borgeren ukendt afdeling vurderes til at være en særdeles belastende foranstaltning, som vil forlænge den psykotiske tilstand væsentligt i op til flere dage. Derfor blev der forsøgsvis iværksat en foranstaltning, som skulle give borgeren den fornødne ro og hvile, som betinger, at det psykotiske gennembrud klinger af efter op til fire timer. Som første foranstaltning anvendes en blød stofsele i borgerens seng, men dette fravælges efter få episoder, da det ingen effekt har, idet borgeren stadig er oprørt og efterspørger den psykiatriske sengeafdeling og bæltefikseringen. Efterfølgende vælges det nu, at føre borgeren til et stimulifattigt miljø for at give den nødvendige ro, hvor døren til værelset lukkes på klem med en vagt udenfor. Over en periode på 4 måneder profiterede borgeren mere og mere af foranstaltningen, og det lykkedes at bibringe borgeren en vis forståelse for foranstaltningen, om end forståelsen for ikke at kunne komme på den psykiatriske hospitalsafdeling aldrig har været til stede. Efter hver episode er borgeren frisk og klar, og hilser imødekomme medbeboere og personale. Episoderne drøftes efterfølgende med borgeren, som finder, "at det nok var nødvendigt". Udviklingen har medført, at borgeren efterfølgende selv tager initiativ til få iværksat ovennævnte foranstaltning, når et psykotisk gennembrud er på vej, så det yderst sjældent er nødvendigt med fysisk magtanvendelse.

Derfor er registreringen for 2. halvår 2010 udført som en tilbageholdelse efter servicelovens § 127, som nævnt ovenfor. Borgeren er under konstant medicinsk tilsyn af psykiater. Det skal bemærkes, at ovennævnte foranstaltning ikke fremgår af vejledning om magtanvendelse, men af hensyn til princippet om mindsteindgreb blev foranstaltningen iværksat. Hertil hører, at borgeren forud for nuværende botilbud har boet i andre botilbud, som har bedt sig fritaget for at løse opgaven efter kort tids forløb.

Opsamling

Sammenlignes antallet år for år i de forskellige kategorier af magtanvendelser, viser opgørelsen total set en stigning i antal, hvilket primært skyldes den forskellige indberetnings- og registreringspraksis. Desuden får det store statistiske konsekvenser, hvis en eller flere personer, hvor der udføres mange magtanvendelser, ophører med at få et servicetilbud i regi af Region Midtjylland. Det kan derfor ikke konkluderes med sikkerhed, om tendensen i udviklingen er stigende eller faldende, men et forsigtigt skøn er, at der generelt set er tale om status quo, og at kompleksiteten i opgaveløsningen forsat stiller store krav til det udførende personale.

Det kan heller ikke ses, om personalets faglige baggrund med nye korterevarende uddannelser har betydning for antallet af magtanvendelser. I forhold til presserende personsager iværksættes der supervision, og der er tilbud om undervisning og vejledning. Desuden er det tæt kontakt mellem tilbuddene og fagkonsulent og juridisk konsulent om håndtering af magtanvendelse og indberetninger.

I opgørelsen er det bemærkelsesværdigt, at hvis skønnet om status quo holder, så er magtanvendelserne fordelt på flere personer end tidligere, hvilket betyder, at et større antal borgere oplever et indgreb end hidtil på trods af, at populationen i perioden er faldet med 508 borgere. Det antyder, at den nuværende del af borgere rummer store og komplekse faglige pædagogiske udfordringer. Det er således fortsat vigtigt at bevare fokus på de faglige kvalifikationer, for om muligt at bevare billedet, eller ændre det i en hensigtsmæssig retning. Udfordringen ligger især på området med personer med dom, som afstedkommer en særlig problematik, idet denne personkreds er pålagt særlige vilkår for færdene, hvilket giver anledning til mange konfronterende situationer. Voksensocialområdet modtager fortsat en udpræget mængde af problemfyldte opgaver for kommunerne, som kræver kvalificeret og til tider langvarig udredning for at kunne tilrettelægge og gennemføre en effektgivende indsats.

Generelt er grænsen mellem omsorgspligt og magtanvendelse en gråzone, hvor samme handling overfor en borger, alt efter kontekst,

kan karakteriseres som enten at være det ene eller det andet, hvilket kræver, at personalet for at kunne tolke en situation korrekt har stort kendskab til såvel de formelle regler på området, som til den enkelte borger.

Specielt for det socialpsykiatriske område er der et tæt samarbejde med behandlingspsykiatrien, da brugere i socialpsykiatriske tilbud ofte kommer herfra. Det kræver et kvalificeret overblik, da de to områder er reguleret af forskellig lovgivning, idet behandlingspsykiatrien reguleres af sundhedsloven og psykiatriloven, mens socialpsykiatrien reguleres efter serviceloven.

Behandlingspsykiatrien har en mulighed for at anvende tvang i behandlingen, hvilket ikke er tilfældet for socialpsykiatrien, og det kan give nogle brudflader, når en borger overgår fra det ene område til det andet. Et eksempel på denne problematik fremgår af ovennævnte beskrivelse af "særlig foranstaltning". For så vidt muligt at imødegå vanskeligheder for borgeren i en overgang mellem systemerne, udarbejdes der koordinationsplaner og handleplaner, for på den måde at øge kendskabet til den enkelte borgers særlige forhold, og herunder også hvordan magtanvendelse bedst forebygges.

Børne- og ungeområdet

På børne- og ungeområdet registreres magtanvendelser efter den bestemmelse i serviceloven, hvorefter det enkelte tilbud drives:

- Servicelovens § 67, stk. 1: døgntilbud og ambulante tilbud for børn og unge med sociale eller adfærdsmæssige problemer.
- Servicelovens § 67, stk. 2: døgntilbud for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.
- Servicelovens § 67, stk. 3: sikrede døgninstitutioner.

På børne- og ungeområdet kan der alene udøves magt i form af fastholdelse og føring til et andet opholdssted, og betingelserne herfor er, at barnet eller den unge udviser en sådan adfærd, at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarligt, eller barnet eller den unge derved forhindres i at skade sig selv eller andre.

Opgørelse over magtanvendelser på børne- og ungeområdet

Type	Antal 2007	Antal 2008	Antal 2009	Antal 2010
<i>Serviceloven § 67, stk. 1 - døgntilbud og ambulante tilbud for børn og unge med sociale eller adfærdsmæssige problemer.</i>				
Tilladte	71	71	60	41
Ikke tilladte	0	0	0	0
Straffelovens §§ 13-14 (nødværge og nødret)	1	1	14	7
<i>Serviceloven § 67, stk. 2 - døgntilbud for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne</i>				
Tilladte	633	585	667	670
Ikke tilladte	4	0	1	3
Straffelovens §§ 13-14 (nødværge og nødret)	4	8	46	20
<i>Serviceloven § 67, stk. 3- sikrede døgninstitutioner</i>				
Tilladte	51	7	88	62
Ikke tilladte	11	2	4	1
Straffelovens §§ 13-14 (nødværge og nødret)	2	3	5	17

Samlet set er der

- et fald i tilladte magtanvendelser fra 815 i 2009 til 773 i 2010,
- et fald i antallet af nødværge og nødret, efter straffelovens §§ 13-14, fra 65 situationer i 2009 til 44 situationer i 2010, og
- et lille fald i ikke tilladte magtanvendelser fra 5 i 2009 til 4 i 2010.

I 2010 har i alt 624⁴ børn og unge modtaget et tilbud fra Region Midtjyllands børne- og ungeinstitutioner.

Ud af det samlede antal børn og unge på 624 har i alt 196 været udsat for magtindgreb, hvilket udgør 31 % af det samlede antal børn og unge.

I forhold til de 196 Børn og unge, er der udført:

- én magtanvendelse overfor 89 børn og unge (45 %)
- mellem 2-5 magtanvendelser overfor 68 børn og unge (35 %)
- mellem 6-20 magtanvendelser overfor 31 børn og unge (16 %)

⁴ Beregnet ud fra antallet af unikke cpr.nr, herunder de børn og unge uden cpr.nr. – i alt 4 børn og unge

- mellem 21-50 magtanvendelser overfor 8 børn og unge (4 %)
- flere end 50 magtanvendelser overfor 0 børn og unge (0 %)

Af ovenstående fremgår det, at størsteparten af de børn og unge, der er udsat for magtindgreb, nemlig 157 børn og unge (hvilket svarer til 80 % af de berørte), er udsat for mindre end 6 magtindgreb i 2010.

Der er ingen børn og unge, som er udsat for flere end 50 magtindgreb i 2010, og kun 8 børn og unge (hvilket svarer til 4 %) er udsat for mere end 21 magtindgreb i 2010.

Hermed følger 2 eksempler på børn og unge der har flere en 21 magtindgreb i 2010.

Pige født i 2002, var udsat for 34 magtindgreb i 2010. Hun udviser en voldsom adfærd overfor medarbejdere og medbeboere. Hun er ekstrem følsom over for støj og lyde. Ofte er hendes reaktion rettet mod enkelte børn eller den voksne, der forsøger at afhjælpe konflikten. Hun kan optræde meget selvskadende og udadreagerende. Der arbejdes fortsat på at finde den rigtige pædagogiske løsning i forhold til pigens adfærd.

Dreng født i 1998, var udsat for 29 magtindgreb i 2010. Han optræder meget verbalt grænseoverskridende over for medarbejdere og medbeboere. Det er grænseoverskridende for ham, når han skifter mellem institutionen og besøg hjemme hos sin moder, hvor det er uklart om han har fået sin medicin. Ofte opstår konflikterne i denne forbindelse, og han bliver meget udadreagerende. Regler og aftaler er ikke tydelige for denne dreng, og der arbejdes løbende på, at finde pædagogiske løsninger, der mindsker den udadreagerende adfærd.

Ikke tilladt magtanvendelse

Der er i alt foretaget 4 ikke tilladte magtanvendelser i 2010, fordelt på 3 institutioner.

I et af tilfældene har den ikke tilladte magtanvendelse betydet, at den implicerede medarbejder ikke længere benyttes som vikar på institutionen. En politianmeldelse blev overvejet, men indehaveren af forældremyndigheden ønskede ikke at forfølge sagen.

Ved de tre andre tilfælde blev situationerne behandlet på personalemøder, hvor bekendtgørelsen om magtanvendelse overfor børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, blev indskærpet overfor medarbejderne og yderligere konsekvenser blev derfor ikke draget.

Center for Børn, Unge og Specialrådgivning, der forestår driften af Region Midtjyllands børne- og ungeinstitutioner, har i alle fire tilfælde indhentet supplerende materiale vedrørende magtanvendelsen fra institutionen.

Eksempel på en ikke tilladt magtanvendelse:

I situationen er en ung meget urolig, og personalet oplever, at der er fare for, at hun skader sig selv. For at modvirke dette beslutter medarbejderne, at hun mod sin vilje skal opholde sig i et isolationsrum, som er konstant overvåget. Denne handling er ikke tilladt, idet medarbejderne kunne have skærmet den unge på eget værelse ved at opholde sig sammen med hende. Det skønnes derfor ikke proportionelt, at hun føres til et isolationsrum, og magtanvendelsen er således ikke tilladt. Den unge opholder sig i isolationsrummet i ca. 10 min., hvorefter hun falder til ro og følges tilbage på værelset.

Nødværge og nødret

Der er i 2010 i alt indberettet 44 situationer, hvilke er vurderet som tilladt nødværge. Nødværgesituationerne fordeler sig på 6 forskellige institutioner. Hermed følger nogle få eksempler på nødværgesituationer:

Dreng 17 år.

Den unge smadrer et vindue på sit værelse. Medarbejderne løber til værelset og beder den unge om at flytte sig fra det knuste vindue. Den unge reagerer ikke, og medarbejderne vælger en fastholdelse, da der inden for den unges rækkevidde er flere stykker glas fra det smadrede vindue, der kan bruges som våben enten til udfald mod medarbejderen eller til at skade sig selv med. Den unge fastholdes indtil værelset er ryddet for glasskår.

Dreng 16 år.

Den unge opførte sig voldsomt udadretende. I første omgang mod inventaret, senere med trusler mod medarbejdere med udtryk som "nogen på hovedet". Den unge fastholdes og forsøges sluppet efter hver 5. min., hvilket resulterer i nye angreb mod personalet.

Dreng 16 år

Den unge har tørret sig bagi med håndklæde og efterfølgende smidt det ud af vinduet. Under en samtale med medarbejder om den uheldige handling, bliver den unge voldsom og smider med sportstøj, og efterfølgende angriber han medarbejder fysisk og aggressivt. Den unge fastholdes.

Opsamling

Det faldende antal magtanvendelser i 2010 vurderes at være resultatet af, at institutionerne fortsat har en særlig opmærksomhed på magtanvendelsessituationerne, og at der til stadighed arbejdes med disse i personalegruppen. Endvidere gøres der opmærksom på, at belægningen på børne- og ungeinstitutionerne er lidt lavere end tidligere, hvilket kan bevirke, at antallet af magtanvendelser reduceres.

Det kan endvidere oplyses, at der på institutionerne indskrives børn og unge, der grundet voldsom udadreagerende adfærd ikke har kunnet rummes på andre institutioner. Der er en tendens til, at jo ældre barnet eller den unge er ved indskrivningen desto mere udadreagerende adfærd.

Bekendtgørelsen om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, er blevet revideret og trådte i kraft den 24. september 2010. Socialministeriet forventer i løbet af sommeren 2011 at offentliggøre en vejledning, der knytter sig til denne bekendtgørelse. På baggrund heraf arbejdes der nu med at ændre den interne vejledning vedrørende magtanvendelser.

Der arbejdes også med at ændre de skemaer, der anvendes i proceduren til indberetning af magtanvendelser således, at de i højere grad kan understøtte, at der på de enkelte tilbud sker en mere systematisk erfaringsopsamling/læring vedrørende magtanvendelsessituationer.

Det er målsætningen, at når de nye indberetningsskemaer er udarbejdede, skal indberetninger vedrørende magtanvendelse udelukkende ske i digital form. Dette kombineres med bedre registreringsredskaber, så der kan skabes overblik over:

- Hvornår i døgnet, sker der magtanvendelser?
- Er der særlige situationer, som udløser magtanvendelser?
- Er det de samme børn/unge, som magtanvendelser vedrører?
- Er det de samme medarbejdere?
- osv.

Processen med digitalisering af magtanvendelsesskemaerne forventes endeligt afsluttet i efteråret 2011.